

Damherten geteld

Leo Schaap

Kaart 1: Overzicht leefgebieden van het Damhert

Het aantal damherten in met name de Amsterdamse Waterleidingduinen is al jaren onderwerp van discussie. Dikwijls komt de vraag naar voren: hoeveel zijn het er? En wanneer is er iets te merken van de afname door afschot? Recent is een rapport gepubliceerd waarin de tellingen van 2020 zijn opgenomen. Bovendien worden de damherten ook in een aantal BMP plots door onze vereniging geteld. In dit artikel geef ik een overzicht van nieuws en resultaten.

De tellingen van 2020

Tegenwoordig worden alle faunatellingen gecoördineerd door de Faunabeheereenheden (FBE's) van Noord- en Zuid-Holland. Ze worden uitgevoerd door terreinbeheerorganisaties (TBO's) en wildbeheereenheden (WBE's). Het gebied dat onder de FBE's valt is op bijgaande kaart samengevat. De leefgebieden zijn gescheiden van de beheergebieden en worden apart beoordeeld. De tellingen worden volgens vaste procedures en routes 3x per jaar in de maand maart uitgevoerd. Voor de verschillende leefgebieden zijn doelstellingen afgesproken met betrekking tot damherten, zie onderstaande tabel 1:

Leefgebieden van de Damherten			
Leefgebied	Naam	Grootte	Streefstand leefgebied
A	Het Nationaal Park Zuid-Kennemerland (NPZK)	3283 ha	200 dieren
B	AWD, De Blink en Boswachterij Noordwijk	4304 ha	600-800 dieren
C	Coepelduynen	168 ha	geen streefstand
D	Meijndel en Berkheijde	2784 ha	geen streefstand

Tabel 1: Leefgebieden van de Damherten

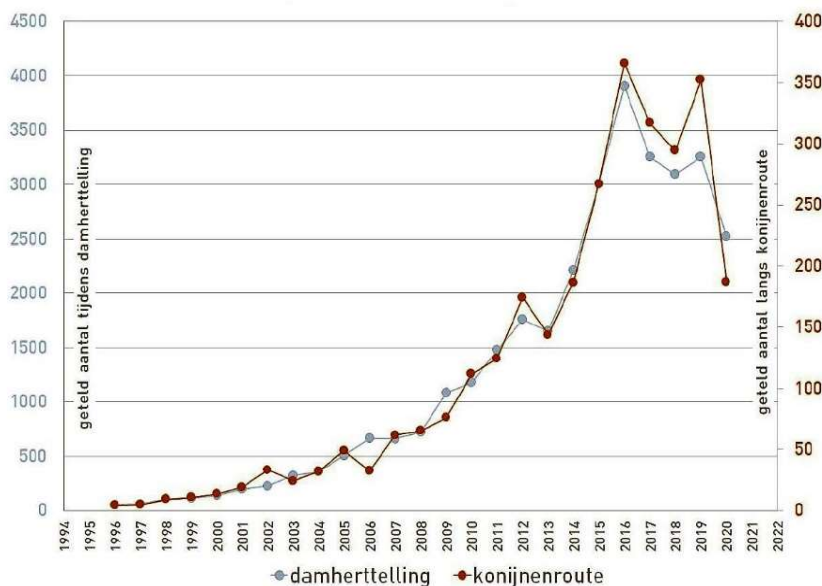
De tellingen zijn dit jaar beperkter uitgevoerd vanwege de Covid-19 maatregelen waardoor zij iets onbetrouwbaarder zijn dan de jaren ervoor en daardoor waarschijnlijk lager uitkomen dan normaal. Belangrijk is om op te merken dat het aantal damherten langs vastgestelde routes vanuit een auto worden geteld. Daardoor wordt een zeker percentage gemist en vertegenwoordigen zij niet het werkelijk aantal aanwezige dieren. De resultaten zijn opgenomen in tabel 2.

Resultaat Damhertentelling 2020			
Leefgebied	Binnen leefgebied	Buiten leefgebied	Totaal
A	494	54	548
B	2723	12	2735
C	0	n.v.t.	0
D	Niet geteld	0	Niet bekend
Totaal plangebied	3217	66	3283

Tabel 2: Resultaat Damhertentelling 2020

Omdat voorheen in leefgebied D geen damherten voorkwamen, wordt voor het gemak aangenomen dat dit in 2020 ook het geval is. Meer dan duidelijk is dat het merendeel van de damherten in de Amsterdamse Waterleidingduinen te vinden is, voor iedere bezoeker is dat direct duidelijk als hij in het gebied komt en vergelijkt met zijn ervaringen elders.

Ontwikkeling van de damhertenstand in de AWD

Grafiek 1: Tellingen van de Damherten

In met name de Amsterdamse Waterleidingduinen wordt al veel langer geteld. Resultaten zijn bekend vanaf 1996. Deze ontwikkeling komt goed in beeld door de damhertentellingen en de tellingen van de konijnenroute in een grafiek 1 uit te zetten. De damhertentelling wordt ieder jaar in maart 3x herhaald en dekt het gehele gebied. Er is dus sprake van een integrale telling. De konijnenroute is bedoeld om het aantal konijnen in kaart te brengen waarbij ook de damherten worden geteld. Deze route heeft een heel andere dekking en wordt in het donker uitgevoerd. Daardoor zijn de getelde aantallen veel lager. De grafiek laat zien dat de trends van de 'konijnenroute' en de jaarlijkse 'damhertentelling' redelijk met elkaar overeenkomen. Het maximum ligt rond

de 3900 stuks. Hierbij moet bedacht worden dat het werkelijk aantal hoger zal liggen omdat de trefkans niet 100% is. In 2016, na vertraging door allerlei procedures, is Waternet begonnen met het afschieten van damherten. Het effect daarvan is in de grafieken direct zichtbaar. De telling geeft in 2019 nog een merkwaardige piek, waarom is niet duidelijk. In 2019 was er overigens veel kalversterfte door het samenvallen van de geboortegolf met slecht weer. De damhertentelling van 2020 betekent een reductie van bijna 36% ten opzichte van de piek in 2016. De reductie van de damherten trend volgens de 'konijntelling' komt hoger uit met een reductie van ca. 52%. Daarmee komt een aanmerkelijk verschil tussen de tellingen aan het licht. De trend is echter duidelijk, er is in 2020 een aanzienlijke afname van het aantal damherten.

Onderzoek naar de populatieomvang in de AWD

Omdat de trefkans van de tellingen niet 100% is, blijft de vraag hoeveel damherten er werkelijk in de AWD aanwezig zijn. Aanvankelijk heeft Waternet geëxperimenteerd met luchtfoto's en warmte opnames via een Drone. Deze experimenten bleken niet goed tot een totaalplaatje te leiden. Daarna nam Waternet het besluit om de telling door een vliegtuig te laten doen dat o.a. is uitgerust met zg. Lidar apparatuur. Dat levert een enorme precisie op omdat Lidar door gebladerte heen kan kijken. Daarmee wordt de levende haven goed in kaart gebracht. Dat gebeurde op 19 januari 2020.

Het aantal getelde damherten met Lidar komt uit op 4296 stuks. Dat is niet direct te vergelijken met de tellingen die in maart 2020 zijn gehouden omdat in de tussentijd afschot heeft plaatsgevonden. Volgens het telrapport zijn er in die tussentijd 929 herten geschoten en waren er op 26 maart volgens de tellingen in het veld 2522 stuks

Tellingen AWD	Lidar	Veld
Telling op 19-01-2020	4296	3451
Afschot	929	929
Stand op 26-03-2020	3367	2522

Tabel 3: Lidar- en veldtelling vergeleken

aanwezig. Dit brengt ons tot de volgende opstelling waarbij de getallen in rood zijn berekend, zie tabel 3:

Deze vergelijking kan alleen opgesteld worden wanneer aangenomen wordt dat de damherten het gebied niet hebben verlaten of zijn binnen gekomen. Omdat het gebied omgeven is met hoge hekken kan men aannemen dat dit niet is gebeurd. Ook de omvang van de natuurlijke sterfte wordt hierbij op nul aangenomen omdat zwakke dieren als eerste worden geschoten. De uitkomst betekent dat in het veld 75% van de damherten zijn geteld t.o.v. de

Lidar telling. Men zou ook nog kunnen aannemen dat met Lidar niet 100% is maar 90% wordt gezien. Het werkelijk aantal damherten zou daarmee nog hoger uitkomen en de trefkans zou dan dalen van 75% naar 68%.

Telgegevens van BMP plots

Nu het broedvogelonderzoek (Broedvogel Monitoring Project) van 2020 is afgesloten kunnen de tellingen van de damherten op een rijtje worden gezet. Niet bij ieder onderzoek worden zoogdieren geteld maar bij een aantal gebeurt dat op regelmatige basis, het langst in het Wolfsveld-west. Een BMP onderzoek bestaat uit een aantal veldbezoeken in de periode midden maart tot midden juni. Meestal worden rond de 10 veldbezoeken aan een plot gebracht. Niet tijdens alle bezoeken worden de zoogdieren geteld maar in het Wolfsveld-west en De Blink is dat wel consequent gedaan zodat het gemiddelde op 8 tot 10 tellingen is gebaseerd. Bij het Hoegatterduin en Schrama is het gemiddelde op 4 of 5 bezoeken gebaseerd. De gegevens staan in tabel 4. De plots liggen in de Zuidelijke AWD.

Het is opvallend dat in het Wolfsveld-west, pas in 2019 een maximum is opgetreden en niet in 2016 zoals de integrale damhertentelling laat zien. Het aantal damherten in de BMP-plots vertegenwoordigt maar een klein percentage van het

Tabel 4: Gemiddeld aantal Damherten tijdens BMP veldbezoeken

Gemiddeld aantal Damherten tijdens BMP veldbezoeken								
BMP-plot	Grootte	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
De Blink	34,3 ha	-	-	-	-	5	2	4
Hoegatterduin	49,1 ha	-	-	-	-	41	59	32
Schrama	30,6 ha	-	-	-	-	78	53	38
Wolfsveld-west	34,6 ha	11	11	12	15	21	23	18
Totaal	148,6 ha	-	-	-	-	145	137	92

totaal, het aantal per bezoek kan echter sterk fluctueren. Zo werden in het Wolfsveld maximaal 50 herten geteld en in Schrama 137. Duidelijk is ook dat er in de Blink maar weinig damherten voorkomen. Hier komen nog wel een paar Reeën voor.

Discussie

Het lijkt makkelijk om met Lidar het aantal dieren te tellen. Helaas kan Lidar geen onderscheid maken in hinde, herten en

kalveren, laat staan een onderscheid maken tussen Ree en Damhert. Tellingen in het veld blijven daarom noodzakelijk maar Lidar kan wel een referentie bieden om een betere schatting van het totaal te maken. De Damhertentelling kan niet direct vergeleken worden met de andere tellingen (die van de BMP's en de Konijnenroute). Het telprotocol van de damhertentelling is op zoek naar de minimaal aanwezige populatie of MNA (minimum number alive). Van de drie telronden wordt per sector het hoogste aantal genomen terwijl de andere tellingen gebaseerd zijn op gemiddelden van een groter aantal bezoeken over een langere periode. De gegevens van de damhertentelling zullen worden gebruikt om het toekomstige afschot plan en de populatie te berekenen.

Alles duidt er op dat de piek in de damhertenstand achter ons ligt. Hoewel het gevoel nog niet aangaf dat de damhertenstand aan het dalen was is de reductie ook in de meeste BMP plots aanwezig. De daling van 2018 tot 2020 is minus 36% terwijl dat voor de integrale telling ca. 20% is en van de konijntelling 38%. Voorwaar een forse achteruitgang. Dit kon alleen maar worden bereikt door de afschot vooral op hinden te concentreren zodat de aanwas wordt geminimaliseerd.

Als de trefkans van 75% voor de damherten wordt gebruikt om het maximum in 2016 te berekenen komt men op het ongelooflijke aantal van 5200 herten in een gebied van ruim 3400 ha, ca. 1,5 damhert per ha. Als de getelde reductie van de integrale damhertentelling (36% over 4 jaar) aangehouden wordt dan zijn er nog ongeveer 8 jaar nodig om op de streefstand uit te komen. Waarschijnlijk zal het met de huidige capaciteit langer duren. Het bejagen zal steeds moeilijker worden omdat de dieren minder zichtbaar en bereikbaar zullen zijn.

Waarschijnlijk is dit onacceptabel en zal het nieuwe beheerplan uitgaan van een intensivering van de jacht. Als de streefstand in zicht komt duiken er andere vragen op. Want, als er niet meer wordt gegraasd, wat gebeurt er dan met de duingraslanden en herstel van het struweel?

Nu zien veel duingraslanden er uit als biljartlakens en is veel struweel tegen de grond gewerkt en afgestorven. De flora met veel specifieke duinsoorten zijn al jaren achter elkaar afgegrasd en heeft gevolgen voor het voortbestaan. Verjonging van het bos blijft volledig achterwege waardoor onherstelbare schade dreigt te ontstaan. Ook daarvoor zal een

Foto 1: Damherten rusten op kaalgegrasd duingrasland. De bruine plekken zijn waarschijnlijk veroorzaakt door de urine waardoor brandplekken in het mos zijn ontstaan.

plan moeten worden gemaakt. Het onderzoeksproject waarvoor in de AWD 16 exclusies zijn gemaakt met in totaal bijna 10 km hekwerk en een omvang van ca. 40 ha moet helpen daar richting aan te geven. Het is de bedoeling dat het onderzoek 5 jaar loopt, het eerste seizoen is achter de rug en binnen sommige exclusies is het herstel spectaculair. Bijzondere plantensoorten komen weer boven de grond maar ook de grassen groeien als kool.

Met het jaar 2020 komt het lopende beheerplan, dat in 2016 begon, ten einde. In 2021 moet een nieuw beheerplan in werking treden. Hieraan wordt druk gewerkt en het is niet te hopen dat de afschotvergunning opnieuw wordt opgehouden door allerlei juridische procedures.

Damherten hebben door het grondige grazen niet alleen een sterke invloed op de flora maar ook op de vogelstand. Een afname van het aantal damherten kan het aantal broedvogels van b.v. de Fitis maar ook andere soorten sterk beïnvloeden. Dit is goed te zien aan de ontwikkeling van de broedvogelstand in het Hoegatterduin en de Westhoek waarover eerder in De Strandloper is geschreven. Het goed volgen van de damhertenstand in de onderzoeksgebieden is mede van belang om veranderingen in de broedvogelstand te kunnen duiden. Het blijft dus van belang om tijdens het BMP onderzoek het aantal zoogdieren en in het bijzonder de damherten mee te nemen. Ze kunnen op een eenvoudige manier in AVI-map worden toegevoegd.

Meer lezen

Een schat aan informatie is te vinden op de website van Waternet, <https://awd.waternet.nl/beheer/projecten/dossier-damherten/>. Daar is ook het beheerplan Damherten 2016 – 2020 te vinden. Hierin wordt met name ingegaan op de schade die de damherten in de duinen en daarbuiten veroorzaken. Ook het telprotocol is op deze website aanwezig. Veel informatie is ook te vinden op de websites van de FBE's. Op die van Noord-Holland is het telrapport (Telrapportage 2020 Damherten Duingebieden Noord- en Zuid-Holland) te vinden dat als basis van dit artikel is gebruikt. Zie <https://fbenoordholland.nl/publicaties>.

Damhert in de winter van 2009 – foto: Piet Broekhof